

10 Soruda Fatih ve Fetih

İstanbul'un fethi, Fatih Sultan Mehmed'in yaşamı ve kişiliği hakkında açığa kavuşmamış noktalar ve iddialar

1. Fatih Hristiyanlığa meyletti mi?
2. Fatih Kanunnamesi orjinal midir; o dönemde mi hazırlanmıştır?
3. Fatih'in son seferi hangi ülke üzerine idi?
4. Fatih eceliyle mi, zehirlenerek mi vefat etti?
5. İstanbul'un fethinde kadırgalar karadan mı yürütüldü?

6. İstanbul'un fethi, surların arasında açık unutulmuş bir kapıdan mı yapıldı?
7. İstanbul'a ilk giren Ulubatlı Hasan mıdır?
8. İstanbul, fethinden sonra yağmalandı mı?
9. Veziri Azam Çandarlı Halil Paşa, Bizans İmparatoru'ndan rüşvet mi aldı?
10. İstanbul'un fethiyle, yeni bir çağ açıldı mı?

Fatih Hristiyanlığa meyletti mi?

Fetihten sonra Fatih, Hristiyanlar'ın İstanbul'da yaşamasına izin verdiği gibi kaçanların da geri dönmesi için çaba sarfeder. Bizanslı birçok Rum dinlerine bakılmaksızın devlet hizmetine alınır.

Patrikliğe seçilen Gennadius lakablı Georgios Skolarios ile Fatih, Pammaharistos Manastırı'nda (Fethiye Camii) Hristiyanlık üzerine tartışmaya girerler. Fatih bu münakaşayı yazıya geçirir.

Fatih'in 2. Gennadios Sholarios'a patriklik beratını verişini simgeleyen pano şu anda İstanbul'daki Fener Patrikhanesinde yer almaktadır.

Bütün bunların yanında Papa 2.Pius bizzat Fatih'e bir mektup yazarak (1461-64) onu vaftiz edilmeye çağırmıştır. Ancak bu mektup hiç gönderilmemiş; Fatih'in bu hiç gönderilmemiş mektuba cevabı da Papa tarafından yazılmıştır.

Fatih'in annesinin Hristiyan olmasından dolayı bu dine karşı ilgi dıyduğu söylenir. İkinci Murat'ın eşlerinden biri, Sırbistan Kralı'nın kızı, Mara Despina evlendikten sonra dinini değıştirmemiş ve Hristiyan kalmıştır.

Selanik'teki küçük bir manastıra arazi tahsis ederken Fatih'in “Hristiyan kadınlarının en yücelerinden anam Despina Hatun” diye bahsettiğinden öz annesinin Despina Hatun olduğu yorumları yapılmıştır. Fakat Fatih'in öz annesi Hüma Hatun'dur ve oğlu tahta geçmeden 1449'da Bursa'da vefat etmiştir.

Fatih'in geniş düşünce ufku onu bu dini yakından tanımaya itmiştir. Ancak bu iddialar ve Ortodokslar'a karşı hoşgörüsü onun bu dine meylettiğini değil; açıkça Hristiyan dünyasındaki bölünmüşlüğü devam ettirme ve Osmanlı Devleti'nin çıkarlarını koruma çabalarını gösterir.

Fatih Kanunnamesi orjinal midir; o dönemde mi hazırlanmıştır?

- Osmanlı İmparatorluğu'na ait ilk kanun derlemesi Fatih zamanında yapılmıştır.
- Kanunname'deki bazı devlet organlarıyla alakalı husuların daha sonraki dönemlerde ortaya çıktığı öne sürülerek, bu kanunnamenin Fatih döneminde yazılmamış olduğu düşünülmektedir.

- Kardeş katli meselesini Fatih'e yakıştıramayanlar kanunnamenin batılilar tarafından öne sürüldüğünü iddia etmişler, yakın zamana kadar bilinen tek nüshanın Viyana Arşivleri'nde bulunması da iddialarını desteklemiştir.

- Fakat; kanunnamenin başka nüshaları Osmanlı tarihçilerinin çabalarıyla bulunmuş ve az bir kısmı dışında Fatih devrinde yazılmış olduğu ortaya çıkmıştır.

- Şu anda elimizde bulunan kanunname, Fatih'in halefi 2.Bayezid devrinde yapılan bazı değişiklikleri de içermektedir.

Fatih'in son seferi hangi ülke üzerine idi?

Fatih, son yıllarında Rodos ve İtalya zerin iki ordu göndermiş, Rodos seferi başarısız sonuçlanırken diğerk ordu Otronto'yu ele geçirmiş ve İtalya'nın fethi için bir köprü oluşturulmuştu.

- Fatih, bu durumda 1481 Mayıs'ında yeni bir sefere çıktığı sırada, ordu Gebze'deki Hünkar (Tekfur) Çayırı'nda iken ruhunu teslim etmiştir.

Levni'ye göre Fatih

- Ordunun gideceği yön tam olarak belli olmadığı için İtalya ve Rodos hedef olarak tahmin edilmiştir. Fakat ordunun Anadolu tarafında bulunması seferin İtalya'ya olamayacağını açıklar.

- Fatih'in ölümünden önce Müslüman hacıların su yollarının tamiri sebebi ile Memlük Devleti ile bir gerginlik yaşanmıştır. Memlükler bunu hoş karşılamışlardır. Gerginliğin asıl nedeni ise Maraş ve Elbistan etraflarında bulunan Dulkadir Beyliği'nin kime tabi olacağıdır. Fatih , ölümünden önce Memlük Devleti üzerine sefere çıkmış; ama meseleyi çözmek torunu Yavuz Sultan Selim'e kalmıştır.

- Fatih, Osmanlı İmparatorluğuna hükmettiği 30 sene boyunca 25 seferi kendisi idare etmiş, devletin topraklarını 1.314.000 km² arttırmıştır.
- Bu miktar şu Türkiye'nin yüz ölçümünün birkaç katına tekabül etmektedir.

Fatih eceliyle mi, zehirlenerek mi vefat etti?

- Fatih'in ölümü Osmanlı tarihindeki uzun süreli tartışma konularından biridir.
- Ölüm nedeni olarak önceleri, ayak parmaklarında ve topuklarda ağrılarla kendini gösteren nikris (goutte) hastalığı gösterilmişti.

Fatih'in Topkapı sarayındaki bir portresi

• Alman tarihçi Franz Babinger ,
Aşıkpaşazade
Tarihinde ve Venedik
Arşivlerinde
bulduklarına
dayanarak Fatih'in
zehirlenerek
öldürüldüğünü öne
sürmüştür. Aynı
iddiada bulunan diğer
yazarlar da F.
Babinger'in
makalelerinden yola
çıkılmışlardır.

Fatih'i kimin zehirlettiği konusunda iki görüş vardır:

1. Amasya Valisi Őehzade Beyazid'in halefi olarak Cem Sultan'ı göstereceğinden Ő phelendiđinden baŐhekim Acem Lari'yi kullanarak babasını zehirlettiği .
2. Fatih'e karşı on dört baŐarısız suikast düzenlemiŐ Venedikliler'in, Fatih'in itimadını kazanmıŐ Yahudi dönmesi eski baŐhekim Yakup Paşa(Maestro Lacopo)'yı satın alıp Fatih'i zehirlettiği.

Aşıkpaşazade Tarihi'ndeki manzum, Fatih'in vefatı hakkında kesin bir kanı içermesede, Hünkar'ın ona verilen bir ilaç yüzünden öldüğüne dair bir ima da içermektedir.

Fatih, çoğu Osmanlı padişahlarında görülen nikris hastalığına yakalandığında baş hekim Lari müdahale etmiş, ancak başarılı olamayınca eski hekim Yakup Paşa tedaviyle görevlendirilmiştir. Yakup Paşa, Lari'nin tedavisini onaylamayıp müdahale etmek istememişsede Fatih'in acısını azaltmak için ona şarab-ı fariğ adlı şurubu vermiştir. Fatih, kısa bir komadan sonra 31 Mayıs 1481 Perşembe günü. İkinci vakti vefat etmiştir.

İstanbul'un fethinde kadırgalar karadan mı yürütüldü?

- Fethin en renkli sahnelerinden biriside gemilerin Haliç'e karadan yürütülerek indirilmesidir. 20 Nisan'da ki deniz savaşında yenilen Osmanlılar'ın 22 Nisan gecesi 70 civarında gemiyi Tophane ile Beşiktaş'tan alarak karadan geçirip Kasımpaşa'ya indirdikleri söylenir.

- Geminlerin bir gecede karadan yürütölüp Haliç'e indirilmesi için önceden günlerce hazırlık yapılması gerekir. Gemilerin geçirileceğı güzergahın tesbiti, arazinin düzeltilmesi, engelleyici unsurların ortadan kaldırılması, gemileri çekecek vasıtaların hazırlanması günler gerektirir. Tüm bu işler en az bir kaç günde gerçekleştirilebilir.

- Ayrıca gemilerin karaya çıkarıldıkları yerler Tophane ve Beşiktaş Bizanslılar tarafından görülebildikleri için uygun yerler değildir. Gemiler Rumeli Hisarı'ndan çıkarılmış olsalar dahi Haliç'le aradaki mesafe bu işi olanaksızlaştırmaktadır.

İstanbul'un fethinden bir kaç yüz sene sonra yaşamış Evliya Çelebi, Mehmed bin Mehmed, Müneccimbaşı gibi yazarların bu konuya bakış açıları daha tutarlıdır.

Bu bakış açısı ise gemilerin Okmeydanı'nda inşa edilerek Haliç'e indirildiğidir. Gemilerin karadan yürütülmesi her ne kadar fetihe efsanevi bir hava katmış ve fetihle bütünleşmişse; olanaksız olduğu açıktır.

İstanbul'un fethi, surların arasında açık unutulmuş bir kapıdan mı yapıldı?

- Hammer'den Stefan Zweig'e kadar birçok tarihçi fetih'in son safhasını bir kaç Türk askerinin Edirnekapı ile Eğrikapı arasında açık unutulmuş yayalara ait Kerkeporta denilen bir kapıdan içeri girmesiyle anlatır. Aklın alamayacağı bu unutkanlık olan bu küçük kapı tarihi değiştirmiştir.

Fakat bu bilgi sadece Bizans tarihçisi Duka tarafından doğrulanır.

Osmanlı kaynaklarına göre ise fetih anlatılan şekilde olmamıştır. Yoğun top ateşi altında olan surlarda, Topkapı'ya yakın bir yerde (şu anda Top Yıkığı Mahallesi olarak anılır) bir gedik açılmış, şehre giren Osmanlı askerleri fetihi gerçekleştirmişlerdir.

İstanbul'a ilk giren Ulubatlı Hasan mıdır?

- Bizans surlarına ilk bayrağı dikenin Ulubatlı Hasan olduğu ve onun surlara tırmanışı gemilerin yürütülmesi gibi destansı bir havada anlatılır. Hadisenin kaynağı ise fetih sırasında bizzat orada olan Bizanslı tarihçi Francis'tir.

Francis bu sahneyi şu şekilde anlatır:

" ... İşte o sıralarda Hasan adlı bir yenişeri (memleketi Ulu-bat olup koca bir vücuda sahipti), sol eli ile başının üstüne kalkanı tutup sağ eli ile kılıcını çekti ve bizimkilerin şaşkınlık içinde geri çekildikleri o bölgede surun tepesine doğru atıldı. Onunla aynı cesareti göstermek isteyen otuz kadar diğeri de kendisini takip etti.

Bizimkilerden hâlâ surlarda kalanlar ise, üzerlerine kayaları yuvarlıyorlardı ve onlardan on sekizini aşağı yuvarladılar. Ne var ki, Hasan kendisine özgü şiddeti ile surun üstüne çıkmayı ve bizimkileri kaçırmayı başardı. Bu başarı ile birlikte diğerleri de onu takip ederek surlara tırmanma fırsatını buldular. Bizimkiler, sayılarının azlığı nedeniyle surlara tırmananlara mani olamadılar; düşmanın sayısı fazla idi. Buna rağmen yukarıya çıkanlara saldırdılar ve onlardan birçoğunu öldürdüler.

Bu savaş sırasında bir taş Hasan'a isabet etti ve onu yere yıktı. Kendisini yere yıkılmış görüncce, bizimkiler de üstüne her taraftan taş fırlatmaya başladılar. O ise dizleri üstüne kalkınmış kendini savunmaya çalışıyordu; ancak almış olduğu pek çok yaradan sağ kolu işlemez oldu ve oklarla kaplandı. Pek çok kişi daha öldü..." (Şehir Düştü, çev. Kriton Dinçmen, İstanbul, 1992, sayfa 95-96)

İstanbul, fetihten sonra yağmalandı mı?

- İslam hukukuna göre **zorla** alınan bir şehrin malları askerlerin hakkı sayılır ve yağmalanmasına izin verilirdi. İstanbul'un fethinden sonrada bu kural uygulanmıştır.

Kentte, üç gün yağma yapılmış, halkı da esir edilmiştir. Fatih, fıdyesini sağlayan ve kaçtığı yerden geri gelen Rumlar'ın şehirde yerleşmesine izin vermiş; bir kısım esir Rumları da kendi parası ile satın alıp serbest bırakmıştır.

Veziri Azam Çandarlı Halil Paşa, Bizans İmparatoru'ndan rüşvet mi aldı?

- İstanbul'un fethinden sonra Fatih, vezir-i azamı Çandarlı Halil Paşa'yı idam ettirmiştir. İstanbul'un fethine baştan beri karşı olan Halil Paşa'nın bu tavrı diğer vezirler tarafından Bizans'tan rüşvet aldığı şeklinde yorumlanmıştı.

- Çandarlı'nın kuşatmaya karşı olmasının asıl nedeni haçlı kuvvetlerinin harekete geçme ihtimaliydi. O da Fatih'in babası 2.Murad'ın barış siyaseti yanlısıydı.

- Ayrıca Çandarlı, Fatih ilk kez tahta geçtiğinde onun tahtı babasına bırakmasına sebep olmuştu. Çandarlı, İstanbul'un fethinin Fatih'e sağlayacağı sonsuz kudretin farkındaydı. Fatih tahta geçtiğinde dedikoduları alet ederek aralarındaki anlaşmazlıktan dolayı Çandarlı'yı idam ettirmiştir.

İstanbul'un fethiyle, yeni bir çağ açıldı mı?

- Tarihte çağ kavramı artık her ne kadar kullanılmasada fetih, Türk tarihçiler tarafından Orta Çağ'ın bitimi olarak görülmüştür. Bunun nedeni ise İstanbul'dan kaçan sanatçıların Avrupa'da Rönesans hareketini başlatmaları olarak gösterilmiştir. Son araştırmalara göre bu tez çürütülmüştür.